

CAPÍTOL IV:
ENSENYAR LA CONDICIÓN HUMANA A PARTIR DE “SI LA COSA FUNCIONA”
Carles Carreras, Vera Simao i Saturnino de la Torre

Títol i títol original: *Si la cosa funciona/ Whatever Works*

Direcció: Woody Allen

Producció: Gravier Productions, Perdido Productions, Wild Bunch

Any de producció: 2009

Durada: 88 min.

Guió: Woody Allen

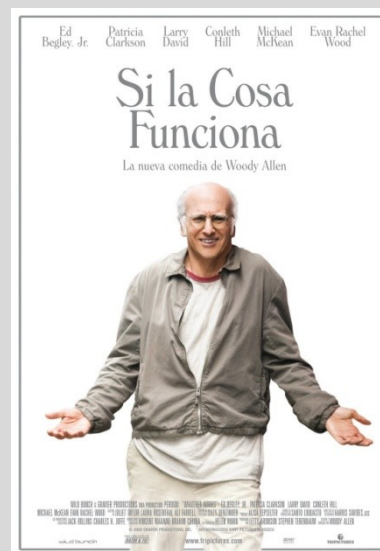
Fotografia: Harris Savides

Muntatge: Alisa Lepselter

Música: Diversos autors. La banda sonora, editada per Razor & Tie el 30 de juny de 2009, és una barreja de música clàssica i jazz i swing dels anys 1930 i 40, que acaba amb Larry David interpretant el "Cumpleaños feliz":

Intèrprets: Larry David, Evan Rachel Wood, Henry Cavill, Patricia Clarkson, Michael McKean, Ed Begley Jr., Cassidy Gard, Lyle Kanouse, Steve Antonucci, James Thomas Blight, Chris Nunez

Editora o distribuïdora: ParaSony Pictures Classics, Mars Distribution

FITXA TÈCNICA

A) OBSERVAR I COMPRENDRE

- **Què:** tema i argument

Després del fracàs de la seva carrera, del seu matrimoni i dels seus intents de suïcidi, el rondinaire Boris Yellnikoff (Larry David) es passa la vida insultant als petits que són prou desafortunats com per estar en la seva classe d'escacs i irritant als pocs amics que li queden amb les seves interminables històries sobre la manca de valor en tot. Antic professor de la Universitat de Columbia i autoproclamat geni que gairebé va guanyar un Premi Nobel en Mecànica Quàntica, Boris diu ser l'únic que entén perfectament la manca de sentit de totes les

aspiracions humanes i el fosc caos de l'univers. Com ho admet ell mateix, Boris no és un persona "que et faci sentir bé".

Boris va tenir alguna vegada una vida de pel·lícula. Físic reconegut, professor de Teoria de cordes a la Universitat de Columbia, va estar casat amb Jessica (Carolyn McCormick), una brillant i bella dona adinerada i vivia en un opulent pis al millor barri de la ciutat. Però la bona fortuna de Boris no li va alleujar els seus permanents sentiments de desesperació, i una nit, enmig d'una discussió amb Jessica, va saltar per la finestra. Per a la seva gran desil·lusió, va caure sobre un tendal i va sobreviure a la caiguda. Després, es va divorciar de Jessica i es va mudar a un altre barri.

Una nit, Boris estava a punt d'entrar al seu apartament quan va ser abordat per una estranya jove: Melody St Ann Celestine (Evan Rachel Wood), que li va pregar que la deixés entrar al seu apartament.

Veient que estava famolenca i que tenia fred, la va deixar entrar a contracor. Melody resultar ser una innocent noia de Mississippí, que es pren cada un dels comentaris sarcàstics que fa Boris pràcticament de forma literal. Boris li diu per ajudar-la, que és una jove descerebrada massa fràgil per sobreviure a Nova York, però li permet quedar-se per "unes quantes nits." Però a mesura que passa el temps, Melody se sent cada vegada més a casa, i no mostra cap intenció de voler anar-se'n. Aconsegueix fins i tot calmar Boris durant un dels seus atacs de pànic convidant-lo a veure una pel·lícula de Fred Astaire amb ella a la televisió. Eventualment, Melody li deixarà anar una bomba: s'ha enamorat d'ell. Boris li respon que una noia maca com ella hauria de trobar a algú de la seva edat. Ella li pregunta: "creus que sóc guapa?".

Melody coneix a Perry (John Gallagher, Jr), un jove que queda immediatament subjugat als seus peus. Tot i que ella ho sorprèn explicant-li sobre els tristos i afligits plantejaments filosòfics de Boris, li demana que surti amb ell. Mentre està amb Perry, Boris li explica als seus amics Joe (Michael McKean) i Leo Brockman que espera que Perry l'alliberi de Melody, però deixa entreveure que li resulta més atractiva del que pensava a principi. En tornar al seu callat apartament, Boris no pot sinó alegrar-se quan Melody torna a casa. La sortida va ser un total fracàs. No tenia res en comú amb Perry, ni amb els cretins dels seus amics, cap dels quals sabia res sobre la Teoria de les cordes. En escoltar a Melody, Boris descobreix de forma inesperada la importància del factor sort a la vida, de les poques probabilitats que els camins de dues persones tan diferents es poguessin trobar.

Boris i Melody es casen i comencen una vida junts que és sorprenentment satisfactòria per als dos. Ell reconeix el valor de la seva alegria, i ella està orgullosa d'estar casada amb un geni. Però després d'un any, la felicitat de tots dos es veu interrompuda per l'arribada inesperada de la beata mare de Melody, Marietta (Patricia Clarkson). Ha vingut a Nova York per buscar

Melody i deixar el seu marit qui li va ser infidel amb la seva millor amiga. En descobrir que la seva filla no només està casada, sinó que ho està amb un excèntric carcamal desenes d'anys més vell que la seva filla, es desmaia. En un esforç per resoldre la situació, Boris les porta a les dues a dinar amb el seu amic Leo Brockman (Conleth Hill). Mentre estan al restaurant, Marietta es troba amb Randy Lee James (Henry Cavill), un guapíssim jove que queda captivat per Melody. De la mateixa manera, Brockman queda subjugat per Marietta.

Aviat, Brockman convida a sortir a Marietta, i més tard, al seu apartament. Quan ella li mostra algunes fotos que ha pres, ell queda sorprès pel seu talent: té un talent natural per a la fotografia, és una artista real. Marietta passa la nit amb ell. El fer l'amor amb Brockman fa que Marietta doni curs a la seva sexualitat i al seu art. En molt poc temps, comença a explorar la seva sexualitat i florir com a fotògrafa trencadora. Eventualment, es fa un *ménage à trois* al costat de Brockman i del propietari de la seva galeria, Al Morgenstern (Olek Krupa).

Marietta se les arregla perquè Randy Lee James aparegui en un mercat on ha anat a comprar amb la seva filla. Comprant-li un mocador a Melody, Randy li explica que és un actor que viu en una casa flotant, que toca la flauta i que es va enamorar d'ella a primera vista. Melody intenta treure-li qualsevol esperança dient-li que és una dona casada, però es queda amb el mocador.

Melody finalment reacciona a una de les rebequeries de Boris dient-li que es porta com un nen quan no aconsegeix el que vol. Boris es queda totalment sorprès que Melody pugui tenir idees pròpies i descobrir alguna cosa així per si mateixa. Marietta organitza una segona "trobada fortuïta" entre Melody i Randy. Aquesta vegada la trobada té èxit i els dos acaben fent l'amor a la casa flotant.

Melody i Boris es veuen sorpresos per la inesperada visita del pare de Melody, John (Ed Begley, Jr), que està totalment determinat a portar la seva filla i la seva esposa de tornada a casa. Ignorant les advertències de Melody i de Boris que Marietta ha canviat i que ja no és la dona que solia ser, John insisteix que vol veure la seva dona immediatament. En arribar a una de les exposicions a la galeria de Marietta, John es queda aclaparat per la transformació de la seva dona i totalment destruït pel seu rebuig.

Fent el possible per ser gentil, Melody li diu a Boris que va conèixer a algú i que està enamorada. Boris li respon fredament, dient-li que el fet que ho deixi no canvia en res les seves idees: si l'univers s'està venint avall, per què no ho estarien ells també?

Aquesta nit, alhora que John ofega les seves penes en un bar, es posa a conversar amb un altre home que també té el cor destrossat: Howard Cummings, (de nom real Kaminsky) (Christopher Evan Welch). John se sorprèn quan descobreix que la dona que va abandonar a

Howard és de cognom Norman. A més, a mesura que continuen tan delicada conversa i a John se li va la llengua gràcies a l'alcohol, admet que mai va sentir realment passió per la seva dona i recorda que quan estava a l'institut, sentia una mica per un dels membres de l'equip de futbol. Cummings (de nom real Kaminsky) demana una altra ronda.

Abatut sense Melody, Boris decideix acabar amb tot i saltar per la finestra. Per un estrany cop de la destinació, aterra sobre d'una dona que el protegeix de la caiguda i ella és portada a l'hospital. En visitar a la dona, Helena (Jessica Hecht), a l'hospital, Boris descobreix que igual que ell, ella tampoc suporta als ximplers. Més encara, Helena és una endevina. "Com no vas saber que et cauria sobre?" Li va preguntar Boris. "Potser sí que ho sabia," li va respondre.

A mesura que les parelles d'aquesta història es desfan i realinien, buscant les configuracions emotives que satisfan les seves necessitats, el resultat suggereix que no hi ha regles en l'amor i que tots hem d'aprendre a ser flexibles i realistes. L'important és que una relació funcioni i et faci feliç, sigui la relació que sigui que sigui.

- **Per què:** missatge que suggereix (exaltació o crítica de valors personals o socials).

Un dels principals valors que suggereix Allen en "Si la cosa funciona" és que l'ésser humà està obert a molts plantejaments possibles. La seva conducta, les seves relacions, no queden tancades dins un format exclusiu i limitador. Les possibilitats són moltes, però en qualsevol cas l'important és que "la cosa", el plantejament que tenim de vida, de relació, etc., funcioni, que ens trobem bé en el context de vida escollit.

Allen insisteix molt (ja ho fa en altres produccions seves) en l'atzar com a provocador de les diferents situacions/oportunitats en les que es troba l'ésser humà.

Mostra també els difícils equilibris que es produeixen en les relacions entre els éssers humans. Sovint aquells qui són oposats s'atrauen i es complementen.

- **On:** context, ambients, situacions, i societat que descriu

Ens situem en el moment actual, a New York. Es descriu la societat neoyorquina, la vida al barri. Els contrastos amb la "Nordamèrica profunda", representada per Melody i la seva família, de Mississipi

- **Qui:** personatges (rols, valors, situacions en les que es troben)

La pel·lícula es mostra especialment brillant quan gira al voltant dels dos personatges principals Boris i Melody. Allen necessitava algú que pogués insultar i menysprear als altres,

però que al mateix temps caigués bé. Larry David, tot va cobrar sentit està perfecte, és just el que necessitava aquest guió.

També necessitava trobar una actriu que encaixés en el motlle de Melodie St Ann Celestine, la noia tonta, ingènua, molt viva i alegre (possiblement per ser tonta), el contrapunt perfecte per al protagonista, pessimista i amargat, amb la idea del fi de l'univers sempre en ment. Evan Rachel Wood està impecable en el seu paper.

- **Com:** estratègies, situacions, simbolismes que s'utilitzen

Allen utilitza molt el contrast: l'autoimatge de Boris amb la imatge que te de la societat i de la condició humana, en general; la personalitat d'en Boris amb la personalitat de la Melody; l'autoimatge de Boris amb la seva capacitat real d'adaptació a la vida; els grans contrastos que ofereix cada personatge en funció del moment de la seva vida; l'humor àcid com a contrapunt a les situacions aparentment dramàtiques per les quals passen els diferents personatges.

- **Llenguatge cinematogràfic:** so, llum, color, paisatges, llenguatge simbòlic, plans cinematogràfics que s'utilitzen, contrastos, ...

Allen segueix mostrant una bona mà per a la direcció d'actors, per als diàlegs enginyosos i plens d'espurna, per al gag verbal, o per arribar fins al nostre interior amb la descripció d'uns personatges tan odiosos alguns d'ells, com encantadors.

Un aspecte característic a destacar en relació al llenguatge cinematogràfic emprat són els moments en els quals el protagonista parla directament amb els espectador, enfilant directament la càmera, tot provocant una complicitat i un nivell més actiu d'implicació i participació.

B) RELACIONAR I REFLEXIONAR

- **Interpretar l'argument i les escenes rellevants respecte el tema nuclear d'aquesta Setmana de Cinema Formatiu**

Dins del context dels *Set sabers necessaris per l'educació del futur*, la petita, però densa obra que va escriure Edgar Morin per encàrrec de la UNESCO, ens ocupem del tercer capítol: *Ensenyar la condició humana*.

De fet, existeixen interessants precedents pel que fa a la reflexió sobre la condició humana. André Malraux¹ va escriure una novel·la amb aquest títol. Ambientada a Xangai, tracta de l'enfrontament entre les tropes xineses i les de Tchiang Kai-Tcheck.

Cal fer esment també del rigorós assaig filosòfic que, amb aquest mateix títol, va publicar Hannah Arendt². Parla de *la vita activa*, en relació a tres activitats fonamentals: *labor* (activitat corresponent al procés biològic del cos humà), *treball* (activitat corresponent a allò que no és natural de l'exigència de l'home i proporciona un món artificial de coses) i *acció*, que és la única activitat que es dona entre els éssers humans sense la mediació de coses o matèria.

Més endavant, Erich Fromm³ ens ofereix un assaig amb aquest títol. En ell, examina amb detall alguns temes de fonamental importància per a l'home d'avui (el sexe i el caràcter, la psicoanàlisi i la psicologia, la revolució i la pau ...), a través d'una anàlisi detallada de les perspectives de progrés que va obrir la caiguda del món medieval.

“*Interrogar la condició humana és interrogar primer la nostra situació al món*”, ens diu E. Morin⁴. L'ésser humà es transcendeix a si mateix. Estem al mateix temps dintre i fora de la naturalesa⁵. Així doncs, es planteja la necessitat, per l'educació del futur, d'un gran relligam dels coneixements resultants de les ciències naturals, amb la finalitat de situar la condició humana en el món, de les resultants de les ciències humanes per aclarir les multidimensionalitats i complexitats humanes i la necessitat d'integrar l'aportació inestimable de les humanitats, no pas solament de la filosofia i la història, sinó també de la literatura, la poesia, les arts,...

La nostra condició còsmica ens porta a *trobar-nos en el centre de l'aventura còsmica, en el punt més alt del desenvolupament prodigiós d'una branca singular de l'auto-organització vivent, i seguim l'aventura a la nostra manera*.⁶

La nostra condició física ens mostra que *nosaltres, vivents, constituïm una palleta de la diàspora còsmica, unes engrunes de l'existència solar, un petit brot de l'existència terrenal*.⁷

---

¹ André Malraux. *La condition humaine*. 1933

² Hannah Arendt. *The Human Condition* (1958). The University of Chicago Press. Chicago, Illinois, USA. La primera edició en castellà de *La condició humana* és molt recent (2005), a Paidós Ibérica.

³ Erich Fromm. *The Present Human Condition*. La versió en castellà, *La condició humana actual*. Es publica (2000) a Paidós Ibérica. Publicat post mortem.

⁴ Edgar Morin. Los siete saberes necesarios para la educación del futuro. UNESCO (1999). Paris. Francia. (p. 23).

⁵ Edgar Morin. Los siete saberes necesarios para la educación del futuro. UNESCO (1999). Paris. Francia. (p. 23).

⁶ Edgar Morin. Los siete saberes necesarios para la educación del futuro. UNESCO (1999). Paris. Francia. (p. 24).

⁷ Edgar Morin. Los siete saberes necesarios para la educación del futuro. UNESCO (1999). Paris. Francia. (p. 24).

La nostra condició terrestre subratlla que, *com a éssers vius d'aquest planeta, depenem vitalment de la biosfera terrestre.*⁸

Finalment, la nostra condició humana: *portem en el si de la nostra singularitat, no solament tota la humanitat, sinó també quasi tot el cosmos, incloent el seu misteri que jeu sens dubte en el fons de la naturalesa humana. Però no som éssers que es puguin conèixer i comprendre únicament a partir de la cosmologia, la física, la biologia, la psicologia, etc.*⁹ L'ésser humà és *homo sapiens* i *homo demens*. El seu comportament segueix bucles: cervell – ment – cultura, raó – afecte – impuls, i individu – societat – espècie. En definitiva, *tot desenvolupament veritablement humà significa desenvolupament conjunt de les autonomies individuals, de les participacions comunitàries i del sentit de pertinença amb l'espècie humana.*¹⁰

És també un homo complexus. De fet, els progressos de la complexitat s'han fet a la vegada malgrat, amb i a causa de la bogeria humana.

- Relacionar idees o escenes amb aspectes educatius o de formació

La pel·lícula, fins i tot amb els seus errors i la modesta potència del seu motor, funciona, aconsegueix el seu propòsit, diverteix i fa reflexionar . "Si la cosa funciona" vol dir que has de viure la teva vida, no d'acord amb el que la societat ens digui que són les regles per a la majoria de les persones, sinó d'acord amb el que et digui el teu jo interior ", explica David.

- Reflexionar sobre idees que suggereix per a la formació, i relacionar-ho amb lectures o bé altres obres cinematogràfiques viscudes

"Si la cosa funciona" destaca l'escassa rellevància (veritable) dels nostres actes. El personatge principal, David, capta tota la nostra atenció, i no precisament per dirigir-se a nosaltres en un parell d'ocasions, sinó per la riquesa d'un personatge al que sembla que coneixem des de fa temps. Alter ego del propi director, amb les manies que tots el coneixem, i que al llarg dels anys s'ha encarregat de recordar una i altra vegada. Misanthrop, fart del món i mal educat, representa aquest jo que tots voldríem treure sovint. Al mateix temps li assigna certa mirada esperançadora enmig del caos existencial que banya el film. Al final, les coses són molt més senzilles del que semblen -i és que en certs temes l'ésser humà es complica massa la vida-, cal agafar-se a qualsevol oportunitat de ser feliç.

"Jo vaig escriure el guió, així que òbviament la manera com veig la vida", explica Allen.

---

⁸ Edgar Morin. Los siete saberes necesarios para la educación del futuro. UNESCO (1999). Paris. Francia. (p. 25).

⁹ Edgar Morin. Los siete saberes necesarios para la educación del futuro. UNESCO (1999). Paris. Francia. (p. 25).

¹⁰ Edgar Morin. Los siete saberes necesarios para la educación del futuro. UNESCO (1999). Paris. Francia. (p. 27).

"Però Boris és un personatge creat per mi. No expressa les meves idees totalment. En realitat, és una exageració extrema dels meus sentiments. "

- Aprofundir sobre l'aprenentatge que ens provoca respecte de la vida quotidiana i professional

És una pel·lícula irregular, plena d'imperficcions, però també, sobretot, amb grans encerts. Provoca contínuament escenes d'humor. Les reflexions del protagonista sobre la vida i la societat són velles, però no deixen de ser encertades i necessàries. Tot i que la vida pot ser trista i monòtona, el punt de vista de Woody Allen ens presenta una cara divertida al mateix temps que profunda.

C) APLICAR A NIVELL DIDÀCTIC

- **Sentit i destinataris:**

Pedagogia per adults, relacions de parella, relacions humanes en general, etc.

- **Objectius:**

Fonamentalment, la dimensió relacional de l'èsser humà.

- **Contingut:**

En aquesta ocasió el contingut de base sobre el qual es treballa és el capítol 3 del llibre d'Edgar Morin: Los siete saberes necesarios para la educación del futuro: Enseñar la condición humana.

Pot ser també una pel·lícula útil per treballar diversos aspectes de les relacions humanes.

- **Metodologia:**

Pot plantejar-se des de la realització de diversos role playing que permetin analitzar diferents situacions de relació a la vida quotidiana.

- **Documentació:**

Es tracta d'una història que Allen tenia escrita des dels anys 70, dècada en la qual va estar a punt de realitzar aquesta pel·lícula amb Zero Mostel, però la mort de l'actor, al 1977, va fer que Allen deixés apartada la història, fins recuperar-la ara, i fent-li els oportuns canvis.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Arendt, Hannah. *The Human Condition* (1958). The University of Chicago Press. Chicago, Illinois, USA. La primera edició en castellà de *La condició humana* és molt recent (2005), a Paidós Ibérica.

Fromm, Erich. *The Present Human Condition*. La versió en castellà, *La condició humana actual*. Es publica (2000) a Paidós Ibérica. Publicat post mortem.

Malraux, André. *La condition humaine*. 1933

Morin, Edgar. Los siete saberes necesarios para la educación del futuro. UNESCO (1999). Paris. Francia.